

Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός

Ο κυρ –Αλέξανδρος του χθες και του σήμερα.

Τελετή στην Πανέθημο (12-8-2013)
για την παρουσίαση του βιβλίου της
Θεοδοσίας Δασκαλάκη:

Αλ. Παπαδιαμάντης «Χαλασοχώρηδες»
και άλλες «δύο αιώνων πριν»
σύγχρονες πολιτικές ιστορίες.
Πολιτιστική Εταιρεία Κρήτης
Πυξίδα της Πόλης
Δεύτερη έκδοση 2013.

Προσωπογραφία με παστέλ της μαθήτριας Μιράντας Μπάτη

Η όμορφη λογοτεχνική αποσπερίδα μας στον εξαισιο αυτό τόπο, στην Πανέθημο Κισάμου, στο ξωκλήσι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, που ανακαίνισε η ευσέβεια και η τέχνη ανθρώπων του ιστορικού σας χωριού, άρχισε με την ιερά Παράκληση και στη συνέχεια με την επιμνημόσυνη δέηση υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη. Ευχαριστώ τους σεβαστούς ιερείς Μιχαήλ Μαλανδράκη και Γεώργιο Σπανουδάκη, αλλά και τους οργανωτές της εκδήλωσης, που αποδέχτηκαν την πρότασή μου για τη δέηση αυτή, πιθανώς την πρώτη που τελέσθηκε στην Κρήτη για τον αοίδιμο «άγιο των Ελληνικών Γραμμάτων».

- Είμαι συγκινημένος και χαρούμενος απόψε. Το οφείλω στη μνήμη και στην ελπίδα. Για την ελπίδα θα μιλήσω αργότερα.
- Η μνήμη με γυρίζει 60 και πλέον χρόνια πίσω. Τότε που, μαθητής της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης, ήρθα δυο - τρεις φορές στην Πανέθημο με τους συμμαθητές μου, τον Γιάννη Γαλιάτσο από τα Δελιανά και τον μακαριστό πλέον Μιχάλη Καρδαμάκη από τη Χρυσουγή· εκείνοι για το ψαλτήρι, εγώ για το κήρυγμα. Καλλίφωνοι και οι δυο τους, χάριζαν ευφροσύνη στις καρδιές των ανθρώπων. Το κήρυγμά μου; Ήταν μάλλον μια άσκηση της ανοχής και υπομονής τους. Εμείς πάντως φεύγαμε κάθε φορά πιο σοφοί από την αναστροφή μας μαζί τους και ευγνώμονες για τη φιλοξενία τους. Δεν ξέρω πόσοι είναι μαζί μας απόψε, γιατί κάποιος μού είπε πως οι περισσότεροι «έχουν μετοικήσει στην απάνω γειτονιά» -την επουράνια. Χάρηκα όμως που ο κ. Αναγνωστάκης μού ανέφερε προηγουμένως ακόμη και

κάποιες λεπτομέρειες από τις παλιές μας εκείνες συναντήσεις.

- Θυμούμαι ακόμη μια επίσκεψη που έγινε χρόνια αργότερα με τον μακαριστό πια Γέροντα Ειρηναίο και ομάδα ξένων από την Ορθόδοξο Ακαδημία. Χρειάστηκε να μεταφράσω μια ομιλία του φίλου θεολόγου Χαραλαμπάκη για την Πανέθνημο και τον περίγυρο της. Κράτησε ώρα πολλή! Παράδειγμα προς αποφυγήν. Γι' αυτό θα προσπαθήσω να είμαι σύντομος απόψε.
- Κοντά σας μας έφερε μια ευγενική πρόσκληση της «Πολιτιστικής Εταιρείας Κρήτης-Πυξίδα της Πόλης», του φίλου Ματθαίου Φραντζεσκάκη, που αναφέρεται πως έχει έδρα της το διπλανό χωριό του, την Κρύα Βρύση – καλό σημάδι για την ύπαιθρο, καλό σημάδι και για ανθρώπους της πόλης, που δεν ξεχνούν τα γονικά τους. Στην εκδήλωση συμπράττουν επίσης ο Πολιτιστικός Σύλλογος Πανεθήμου – Κρύας Βρύσης και ο Αναπτυξιακός-Πολιτιστικός Φορέας «*Τα όμορφα χωριά μας*» - ναι, έτσι να τα λέμε και να τα φροντίζουμε τα χωριά μας! Η ύπαρξη αυτού του είδους των συλλογικών δράσεων στην ύπαιθρο και μάλιστα η συνεργασία μεταξύ τους, είναι σημάδι ελπίδας σε καιρούς χαλεπούς! Συγχαίρω και ευχαριστώ για την τιμή της ευγενικής πρόσκλησης και για τη φιλική υποδοχή.
- Θα ήθελα να σας πω ότι μαζί μας βρίσκονται απόψε δυο εκλεκτοί φίλοι από την Αμερική, που φιλοξενούνται στην Ορθόδοξο Ακαδημία. Είναι ο κ. Αθανάσιος Θεολόγης και η σύζυγός του κυρία Linda Giudice. Είναι παγκόσμιας φήμης καθηγητές μεγάλων Πανεπιστημίων και οι δύο. Γιατρός η Λίντα, Βιολόγος ο Σάκης. Βοηθούν από χρόνια το έργο της Ακαδημίας. Τα δυο τους αγόρια, ο Αλέξανδρος και ο Άρης, έχουν φυτέψει μια ροδιά ο ένας, μια συκιά ο άλλος στο Ευρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας, στα Νωπήγεια. Μεγαλώνουν τα δέντρα τους, μεγαλώνουν και κείνοι και προοδεύουν. Να δούμε και να καλωσορίσουμε τους γονείς τους (*χειροκροτήματα*).
- Ο Δεκαπενταύγουστος είναι η Σαρακοστή και το Πάσχα της Παναγίας. Ταιριάζει λοιπόν στις μέρες ακριβώς αυτές να μιλήσουμε για το έργο μιας γυναίκας, μιας ευλογημένης πνευματικής δημιουργού, που κατάγεται από αυτό το χωριό.

Για ένα έργο, που αναφέρεται στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, που αγαπούσε τόσο πολύ τα ξωκλήσια. Όσον ίσως κανείς άλλος συγγραφέας των νεώτερων χρόνων ύμνησε με την πένα και την ψαλμωδία του την Αγάπη του Θεού και το Κάλλος της Φύσης.

- Το βιβλίο, για το οποίο θα μιλήσουμε απόψε, έχει ως αφηγησιακό τίτλο τη λέξη «Χαλασοχώρηδες». Σίγουρα είναι εντελώς συμπτωματικό, ας μην το αντιπαρέλθουμε όμως το γεγονός, ότι το διήγημα του Παπαδιαμάντη, που φέρει αυτό τον τίτλο, άρχισε να δημοσιεύεται στην εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ των Αθηνών πριν από 121 χρόνια, σαν σήμερα, 12 Αυγούστου του 1892.
- Και μια δεύτερη σύμπτωση: Οι «Χαλασοχώρηδες» αντικατοπτρίζουν και καυτηριάζουν τα ευτράπελα και τα ανώμαλα των εκλογών της 3^{ης} Μαΐου του ίδιου χρόνου, οι οποίες είχαν φέρει στην εξουσία τον γεννημένο στο Ναύπλιο Πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη. Αυτόν τον μεγάλο πολιτικό, που αδυνατώντας να ικανοποιήσει τις αξιώσεις των ξένων δανειστών, αναγκάστηκε ένα χρόνο αργότερα να εκφωνήσει το τραγικό για τη χώρα: «*δυστυχώς επτωχέυσαμεν*». Ευχή μας και προσευχή μας είναι να μην ακούσουμε την ίδια κραυγή απελπισίας από τον σύγχρονο Πελοποννήσιο Πρωθυπουργό μας!
- Το βιβλίο που μας συγκέντρωσε απόψε αποτελεί αγλαό καρπό της τέχνης του λ ό γ ο υ. Αρμόδια να το παρουσιάσει είναι η φιλό-λογος, δηλαδή η φίλη του λόγου, κυρία Βαρβάρα Περράκη, που αξίως προΐσταται του Συνδέσμου των Φιλολόγων Χανίων.
- Σε μένα θα επιτρέψετε να εκφράσω πρώτα κάποιες σκέψεις και επισημάνσεις, που δεν είναι συνήθεις σε παρουσιάσεις βιβλίων, αισθάνομαι όμως την ανάγκη να τις μοιραστώ με την αγάπη σας.
- Συγγραφέας του βιβλίου είναι η Θεοδοσία Δασκαλάκη. Δυο λέξεις, που σε βάζουν σε λογισμό. Θ ε ο δ ο σ ί α: Η δοσμένη από το Θεό, μια θεία δωρεά. Δωρεά όμως σε ποιόν; Στην ίδια πρώτα, ναι, και στους δικούς της. Εκείνη όμως έδειξε πως ο κύκλος είναι ευρύτερος.

- Τί θέλω να πω: Κάθε άνθρωπος έχει τη μια ή την άλλη ιδιότητα που τον ξεχωρίζει και τον χαρακτηρίζει. Αυτό, μπορούμε να πούμε, είναι το ταλέντο του. Με την έννοια αυτή, κάθε άνθρωπος είναι ταλαντούχος.
- Θυμάστε όμως τί αναφέρει το Ευαγγέλιο για τους ταλαντούχους (Ματθ. 25, 14 εξ.): Ο ένας έλαβε πέντε τάλαντα, τα διαχειρίστηκε σωστά και έγιναν δέκα. Ο άλλος έκαμε τα δύο τέσσερα. Ο τρίτος όμως, που έλαβε μόνον ένα, έσκαψε τη γη και το έκρυψε, το έθαψε δηλαδή
- Εδώ στο χωριό σας γεννήθηκε το 1969 ένα κορίτσι, που γράφει με καμάρι: *«γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Πανέθημο»*. Γεννήθηκε με κάποια τάλαντα, που δεν τα έθαψε. Τα πολλαπλασίασε με σπουδαίες σπουδές στη Φιλοσοφία, στα Παιδαγωγικά, στη Δημοσιογραφία, στη Ζωγραφική, στο Θέατρο. Και έγινε μάννα – τί πιο γοητευτικό, τί πιο μεγάλο!
- Πολυτάλαντη, λοιπόν, η Θεοδοσία. Όμως δεν φτάνει αυτό. Δεν αρκεί να έχεις τάλαντα και ταλέντα. Οφείλεις να τα μοιραστείς με άλλους, να τα μοιράσεις, να τα χαρίσεις. Τότε, από ταλαντούχος γίνεσαι **χ α ρ ι σ μ α τ ο ύ χ ο ς**, με τη Χάρη του Θεού, εννοείται. Και τότε μπορείς να χαρίζεις γράφοντας. Μπορείς και να διδάσκεις, γίνεσαι **δ α σ κ α λ α** και δικαιώνεις πλήρως το επώνυμό σου: **Δ α σ κ α λ ά κ η!**

Όχι, δεν παίζω με τις λέξεις. Τις εννοώ!

- Ποιός είναι όμως αληθινός συγγραφέας, θα με ρωτήσετε. Εκείνος που μοιράζει απλόχερα τις σκέψεις, τους στοχασμούς, τους καρπούς της καρδιάς και του πνεύματός του; Τους καρπούς του δημιουργικού του χαρίσματος; **ΝΑΙ** θα σας πω.
- Δεν φτάνει όμως ούτε αυτό – το να μοιράζεις, να χαρίζεις. Πρέπει να γίνεται και αποδεκτό το χάρισμά σου. Να το αναζητούν και να το γεύονται οι πολλοί. Όμως μόνο τα άνθη που έχουν μυρωδάτο νέκταρ φέρνουν κοντά τους τη μέλισσα. Το ότι έχουμε στα χέρια μας τη δεύτερη έκδοση του βιβλίου -και όπως μαθαίνω, ετοιμάζεται η Τρίτη, ακόμη πιο πλούσια-, είναι σίγουρα καλό σημάδι και για τη συγγραφέα και για την Πυξίδα.

- Αλλ' ο αγώνας του χαρισματούχου συγγραφέα είναι αέναος. Αγώνας για βελτίωση στην τέχνη, αλλά και στο περιεχόμενο της συγγραφής. Ακατάπαυτος αγώνας για τις τρεις θεμελιώδεις κατηγορίες της ανθρώπινης ύπαρξης και τις προκοπής του πολιτισμού: Για το Αγαθόν, το Αληθές και το Κάλλος. Αγώνας χωρίς επανάπαυση στη σκιά του νάρκισσου και της δάφνης. Το είπε εκείνος που το ήξερε καλά, γιατί το έζησε όσο λίγοι, ο Καζαντζάκης. Είπε:

Ανάθεμά τον που ξ ε δ ί ψ α σ ε!

Η πορεία της Θεοδοσίας Δασκαλάκη τιμά την Πενέθημο, τιμά την Κρήτη. Είναι μια πορεία που τρέφει την ελπίδα για περισσότερα. Και είναι βάσιμη αυτή η ελπίδα, αφού η Θεοδοσία δείχνει πως παραμένει διψασμένη!

- Στο πρόσωπο και στον αγώνα της Θεοδοσίας και πολύ ευκρινέστερα στις αγωνίες της που καταγράφονται στο βιβλίο, αναγνωρίζω τις μυριάδες των χωριατόπουλων της Κρήτης, της Ελλάδας, του κόσμου όλου, που ανηφορίζοντας σε δρόμους τραχείς φτώχειας και μιζέριας, ανεβαίνουν με αξιοπρέπεια σε λόφους και κορφές υψηλές.
- Είναι όμως και αυτή μια ματιά χαρμολύπης. Γιατί δεν με εμποδίζει να βλέπω ταυτόχρονα και τη σημερινή πορεία της Ελλάδας των πολύμορφων ευτελιστικών καταναγκασμών. Και διερωτώμαι: Μπροστά σε πόσες χιλιάδες παιδιών μας βάτοι και τριβόλοι και αγκάθια παντοειδή φράσσουν το δρόμο, αφήνοντας ανοιχτό μόνο κάποιο παράστρατο προς τα ξένα! Ένα μοιάζει να είναι σίγουρο, δυστυχώς: Ότι οδεύει προς το θάνατό της εκείνη η κοινωνία, που δε βοηθά τα παιδιά της να πολλαπλασιάζουν τα ταλέντα τους, αλλ' αντίθετα σκοτώνει τον ποιητή και συνθλίβει το δάσκαλο.

Η τελευταία αυτή παρατήρηση μας καλεί να ανοίξουμε, επιτέλους, το βιβλίο της Θεοδοσίας.

- Χαιρετίζω την ενασχόλησή της με τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, με ερέθισμα, όπως γράφει, τα 100 χρόνια από το θάνατό του. Χαιρετίζω την αισθητική εμφάνιση του βιβλίου, που οφείλεται σίγουρα και στην επιμέλεια της έκδοσης από τον επίσης πολυτάλαντο φίλο Ματθαίο Φραντζεσκάκη.

- Χαιρετίζω έπειτα τον τίτλο του βιβλίου. «Χαλασσοχώρηδες», όπως είπαμε. Η λέξη αυτή λοξοδρόμησε το νου μου για μια στιγμή. Έπλασα τη λέξη «Χωριοχασταστάδες» - δηλώνοντας αυτούς που διέλυσαν τα χωριά της πατρίδας μας. Η επόμενη διατύπωση στον τίτλο του βιβλίου όμως – «*δύο αιώνων πριν*» *σύγχρονες πολιτικές ιστορίες*», μάλιστα δε όσα καταγράφονται κυρίως στο Α' μέρος του βιβλίου, έδειξαν πως δεν είχα παντελώς λοξοδρομήσει. Γιατί ο χαλασμός και τα όργανά του, που καυτηριάζονται στο βιβλίο με το θάρρος και την τέχνη του Παπαδιαμάντη και την ερμηνευτική εμβρίθεια της Θεοδοσίας, δείχνει πως η διαχρονική αυτή κατάρα που βασανίζει τη χώρα και το λαό μας, έχει κατά κάποιο νομοτελειακό καταναγκασμό οδηγήσει και στη σημερινή αθλιότητα.
- Η Θεοδοσία Δασκαλάκη έθεσε πολύ σωστά ως εισαγωγικό και κατευθυντήριο λόγο το «*θρησκευτικό και πολιτικό δόγμα*» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, που είχε γράψει και είχε πράξει ολοζωής:

«Τό έπ' έμοί, ένόσω ζῶ καί άναπνέω καί σωφρονῶ, δέν θά παύσω πάντοτε, νά ύμνῶ μετά λατρείας τόν Χριστόν μου, νά περιγράψω μετ' έρωτος τήν φύσιν, καί νά ζωγραφίζω μετά στοργῆς τά γνήσια Έλληνικά έθη.»

Ψάλτης και υμνωδός ο ίδιος, τα έγραφε αυτά το 1893 στον «Λαμπριάτικο Ψάλτη» του.

- Χαρακτηριστικοί είναι οι τίτλοι πού επέλεξε η συγγραφέας για να στεγάσει τα αποσπάσματα κειμένων του Παπαδιαμάντη, που παραθέτει στο Α Μέρος του βιβλίου, καθώς και τα δικά της σχόλια, όπως π.χ.:

Περί μεγαλοϊδεατισμού
Αντιευρωπαϊσμός;
Αντιδυτικισμός και η συγγενής Ανατολή
Έλληνας, ο τεμπέλης
Δημοκρατία ή Ληστοκρατία;
Ορισμός της έννοιας πατριωτισμός
Η εμποροληστρική στρατηγική των εκλογών
Αρχιποιμένες και κλήρος
Το ναι που είπε ο Χριστός
Ρατσισμός
Αειφόρος φύση

- Οι τίτλοι, τα αποσπάσματα και τα σχόλιά της επιβεβαιώνουν τον ισχυρισμό της στον τίτλο του βιβλίου· ότι δηλ. όσα ακολουθούν είναι πολιτικές ιστορίες δύο παρελθόντων μεν αιώνων, ολοζώντανα σύγχρονες πραγματικότητες όμως. Μοιάζει να παρακολουθούμε παράσταση έργου παλιού, πιο συγκεκριμένα, τ ρ α γ ω δ ί α ς, που ξαναπαίζεται σήμερα. Όχι στο θέατρο της Επιδαύρου, αλλά στην πλάτη μας και στην υπομονή μας. Με πρωταγωνιστές άρχοντές μας και με επιτήδειους σκηνοθέτες τους ανελέητους τροϊκανούς, που οι δικές μας αστοχίες και η ακόρεστη απληστία, από την οποία πάσχουν οι σύγχρονοι «*ἔμποροι τῶν ἔθνῶν*», τους θρόνιασαν ηγεμόνες της χώρας μας και της ζωής μας.
- Χαιρετίζω, τέλος, το γεγονός, ότι μια Κρητικοπούλα μελετά τον Παπαδιαμάντη. Σε σχέση με αυτό ας μου επιτραπούν δυο ερωτήσεις, που οφείλονται στην άγνοιά μου:
- *Πρώτη ερώτηση:* Παπαδιαμάντης και Κρήτη (π.χ. οι τελευταίοι απελευθερωτικοί αγώνες της Κρήτης, ο Βενιζέλος και άλλα πρόσωπα της Κρήτης είχαν απήχηση στο έργο του, έστω το δημοσιογραφικό; Αν ΝΑΙ, ποιά; Αν ΟΧΙ, ποιά εξήγηση θα μπορούσε να δοθεί; Φέτος που εορτάζουμε τα 100 χρόνια από την Ένωση της Κρήτης με την υπόλοιπη χώρα, η ερώτηση είναι και δικαιολογημένη και επίκαιρη.
- *Δεύτερη ερώτηση:* Είναι γνωστό πως έχει γίνει (π.χ. από την Tanja Ware, σίγουρα και από άλλους) η συγκριτική αντιστοίχιση ανάμεσα στο «*Όνειρο στό κύμα*» του Παπαδιαμάντη και στον *Κρητικό* του Σολωμού, με άλλα λόγια, ανάμεσα στη *Φεγγαροντυμένη* του Σολωμού και στη *Μοσχούλα* του Παπαδιαμάντη. Έχει μελετηθεί το κατά πόσον είχε σχέση ο Παπαδιαμάντης με την κρητική λογοτεχνική παράδοση και, όσον αφορά στα ως άνω κείμενα, η τυχόν σχέση τους ειδικότερα με τον Ερωτόκριτο, π.χ. με τους στίχους 389 και εξής; Ας θυμηθούμε:

*«Κι όντεν η νύκτα η δροσερή καθ' άνθρωπο αναπεύγει,
και κάθε ζο να κοιμηθή τόπο να βρη γυρεύγει,
ήπαιρνε το λαγούτον του κι εσιγανοπερπάτει,
κι εκτύπαν το γλυκιά γλυκιά ανάδια στο παλάτι.*

Αυτά τα ερωτήματα και άλλα σχετικά εύχομαι να γίνουν κάποτε θέματα άλλης βραδυάς!

- Από τα γνωρίσματα του προσώπου και του έργου του η Θεοδοσία Δασκαλάκη επισημαίνει από την αρχή, πως ο Παπαδιαμάντης (υπενθυμίζω πως γεννήθηκε στη Σκιάθο στις 4 Μαρτίου 1851 και πέθανε στο ίδιο αγαπημένο του νησί στις 3 Ιανουαρίου 1911), αυτός ο «κοσμοκαλόγερος», λέγω, «Πόθησε την κοινωνική και πολιτική μας ανόρθωση. Υπήρξε σατιριστής και μυκτηριστής της πολιτικής και ηθικής διαφθοράς του καιρού του» (σελ.5) - και του καιρού μας, συμπληρώνω εγώ, καθώς πολλά από τα κείμενά του λες και αναφέρονται σε θλιβερά φαινόμενα των δικών μας καιρών. Ακόμη και επικρίσεις του για επίμεμπτα φαινόμενα στη διοίκηση της Εκκλησίας δεν μπορούν δυστυχώς να θεωρηθούν παρωχημένες.
- Προσθέτει σωστά η Θεοδοσία: «*Η λαϊκή ψυχή αποτελούσε γι' αυτόν τη μοναδική ελπίδα και αφετηρία κάθε αναμόρφωσης.*» Δυστυχώς όμως, ακριβώς αυτή η «*λαϊκή ψυχή*», με όσα περικλείει και εκφράζει σε πίστη και ευσέβεια, σε αδελφοσύνη και σπλάχνος, σε γενναιότητα και φιλότιμο», αυτή η «*ψυχή*» είναι η κυρίως απύσχα από τις σύγχρονες «*μεταρρυθμίσεις*», που είναι ίσως αναγκαίες για την πληρωμή των οφειλών μας, αλλά που απορρυθμίζουν την κοινωνική μας συνοχή και σκιάζουν το μέλλον μας. Και όλης της Ευρώπης το μέλλον. Γιατί και εκείνης η ψυχή – ψυχή ελληνική εν πολλοίς – κινδυνεύει. Και όπως είχε πει παλιότερα ο Πρόεδρος Ζακ Ντελόρ, «*αν η Ευρώπη χάσει την ψυχή της, θα έχει χάσει τα πάντα!*»
- Ο Παπαδιαμάντης όμως δεν ήταν ο ποιητικός συγγραφέας της απελπισίας. Αν και στο «*μοιρολόι της φώκιας*», 1908, προς το τέλος του βίου του δηλαδή, θρηνολογούσε:

«Σα να 'χαν τελειωμό
Τα πάθια κι οι καημοί του κόσμου»,

και επέμενε να ψάλει τα του Σ τ α υ ρ ω μ ο ύ, με βέβαιη προσδοκία δοξολογούσε τα της λαμπροφόρου Α ν α σ τ ά σ ε ω ς.

Αυτά και πολλά άλλα θα μας τα πει πολύ καλύτερα η κυρία Βαρβάρα Περράκη.

Εγώ συγχαίρω και πάλι τους οργανωτές της βραδιάς και τη Θεοδοσία Δασκαλάκη, συνιστώ να μελετήσετε το βιβλίο της και σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

